

Estudi dels lligams entre creativitat i problemes psíquics

La bogeria dels genis

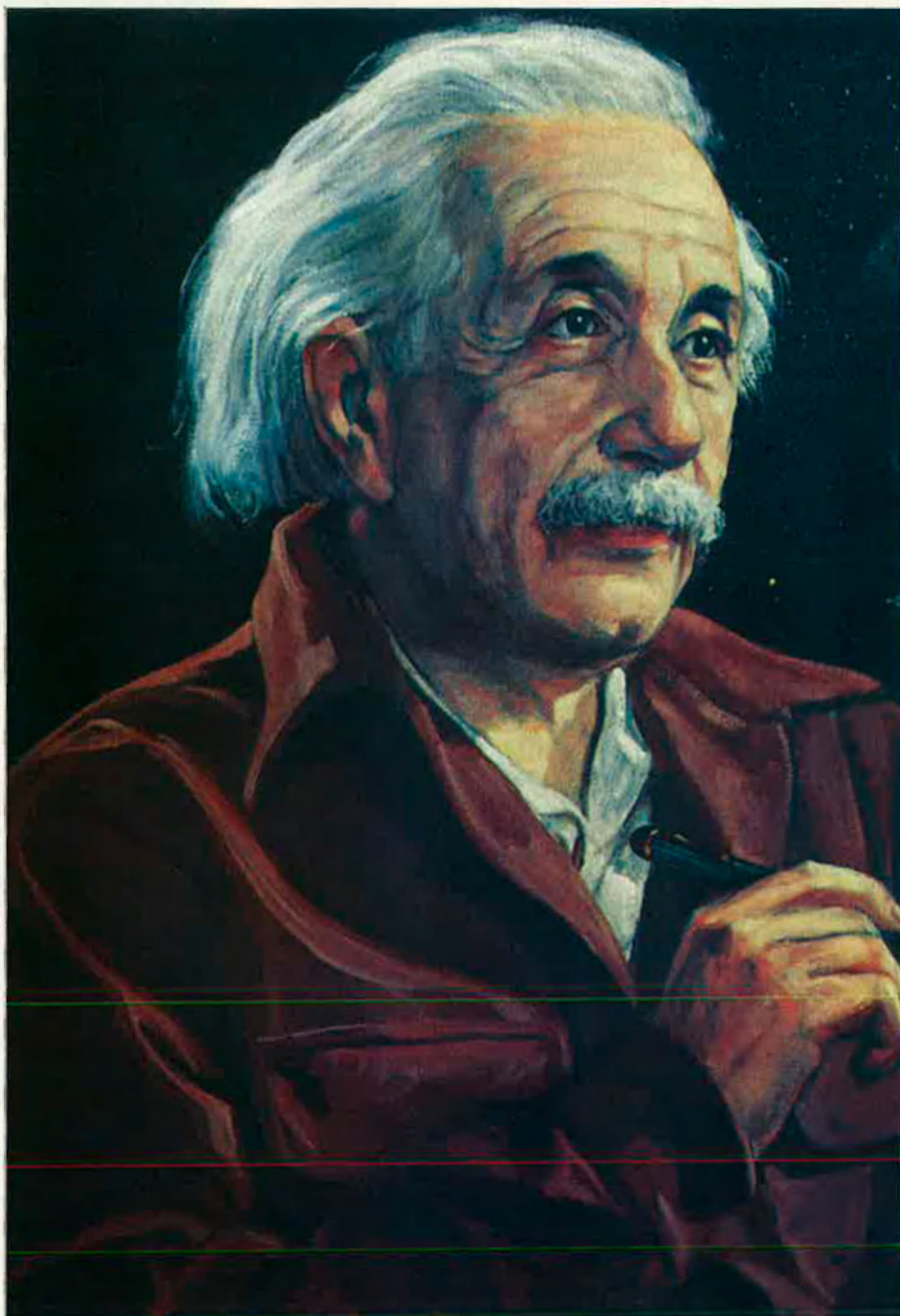
Estudis recents proven d'establir un lligam entre la genialitat de certs personatges i la seva salut mental. Però l'existència de trastorns no permet pas d'afirmar que creativitat i bogeria tinguin cap relació directa.

Més del 40% de les celebritats britàniques —escritors, dramaturgs, poetes, escultors, pintors— estudiats per la psiquiatra Kay Jamison haurien rebut tractament psiquiàtric. El 50% dels disset membres de l'Escola de Nova York d'Expressionisme Abstracte tenien alguna forma de psicopatologia, segons Joseph Schildkraut, professor de psiquiatria a Harvard. ¿Pot això indicar que hi ha una correlació entre genialitat o creativitat i problemes psiquiàtrics?

L'anàlisi de molts casos potser ens induiria a pensar que sí, però aquests estudis necessiten matisacions, perquè poden dur a conclusions errònies. En tot cas, la pregunta no és pas nova. Ja Aristòtil se la feia més de dos mil anys enrere: “¿Per quina raó tots aquells qui han estat homes excepcionals, pel que fa a la filosofia, la ciència de l'estat, la poesia o les arts són manifestament malenconiosos?”, es demanava, tot pensant en Plató, Lisandre, Empèdocles i Sòcrates.

Sens dubte, molts genis són, si no gent amb problemes psiquiàtrics, sí personatges ben peculiars. Els genis sempre han estat vistos com uns individus amb manies incomprensibles per a la resta. Però no tots han tingut una vida privada complicada. Sí que se'ns acuden de seguida casos com el de Van Gogh. Però també hi ha hagut personatges com Zola que es creia boig i es va fer visitar durant deu anys per un psiquiatre, que el va trobar absolutament normal. Al segle XIX, el lligam entre bogeria i genialitat féu elaborar diverses obres. El psiquiatre italià Cesare Lombroso va escriure el 1863 *Geni i follia*. Hi explicava alguns símptomes lligats a la genialitat: degeneració, deformitat física i un cert grau de bogeria. Però les generalitzacions no sempre són útils i els símptomes dels genis poden ser molt diversos.

Com hem dit abans, Joseph Schildkraut ha estudiat disset artistes abstractes, entre els quals hi ha Arshile Gorky, Jackson Po-

En genis com Einstein (foto) s'hi reuneixen coeficients intel·lectuals molt alts amb capacitat de treball i necessitat creativa.

llok, Franz Kline, Mark Rothko i altres. El 50% tenia alguna forma de psicopatologia, el 40% havien estat tractats alguna vegada i el 20% foren internats. Dos se suïcidaren (Gorky i Rothko) i la meitat va morir abans dels 60 anys.

L'estudi encara està en elaboració, però el psiquiatre americà ha trobat molts elements que parlen de depressions, un percentatge més alt de suïcidis o morts accidentals de trànsit i antecedents amb pares suïcides. Schildkraut també ha dit que no es poden treure conclusions només amb aquests disset artistes i que caldria estudiar altres grups.

Per la seva banda, Kay Jamison ha publicat el llibre *Touched with Fire: Manic-Depressive Illness and the Artistic Temperament*, en què analitza els possibles problemes mentals de diversos artistes. Jamison afirma que el percentatge de suïcides és elevat i que a voltes algunes decisions semblen encaminades a trobar la mort —Jamison esmenta el fet que Lord Byron decidís d'intervenir en la guerra d'independència de Grècia—. Prenent 37 poetes britànics i irlandesos nascuts entre 1705 i 1805, Jamison diu haver-ne trobat almenys 30 amb indicis d'alteracions mentals significatives. Aquests estudis tenen les seves crítiques. Així, es diu que el concepte de "poeta important" és difícil de definir i que la tria de personatges "genials" és una mica arbitrària. També resulta difícil de demostrar que un personatge del segle XVIII tenia problemes psíquics i d'establir quina intensitat tenien.

Es possible que la creativitat i els problemes psicològics puguin tenir algun lligam. En general, els artistes poden ser persones més sensibles i potser aquesta sensibilitat els portaria a trastorns depressius. També és possible que molts personatges genials mantinguessin actituds allunyades dels paràmetres socialment o culturalment acceptats a l'època i que per això ens n'arribin ara certes referències o judicis que puguin fer pensar en bogeria.

Si estudiem la personalitat dels genis —Edison, Einstein, Bach— se'n destaquen alguns trets comuns: alt coeficient intel·lectual, capacitat de treball, entusiasme per la feina, necessitat de crear, exigència personal. Però la creativitat no ha de ser vista com una capacitat que permeti d'obtenir un gran resultat sense esforç. Edison, l'inventor de la bombeta elèctrica i del fonògraf, entre altres centenars d'invents, deia que el geni és 10% d'inspiració i 90% de transpiració. Amb això manifestava la necessitat de dedicar moltes hores a la feina abans d'obtenir re-

La relació entre genialitat i els trastorns mentals no és una qüestió nova, sinó que es remunta a l'època clàssica. En la foto, el genial i prolífic compositor Johann Sebastian Bach.

ARXIU

sultats importants. Edison treballava simultàniament en una vintena de projectes i experimentà un miler de filaments abans d'aconseguir que una bombeta donés llum durant uns segons. I a Carolina del Nord hi ha un museu on es poden observar centenars d'ales en miniatura construïdes pels germans Wright abans d'enlairar-se amb el primer avió.

També es dona el cas del que algú ha anomenat "savis ximplers". Els "genis" d'aquest grup destacarien només en una activitat, i en la resta serien vistos com uns retardats. Així, el psiquiatre Oliver Sacks comenta el cas de dos bessons que havien estat, des dels 7 anys, internats en diversos centres, on els havien diagnosticat autisme, psicosi o retardament greu. Però tenien una curiosa habilitat: podien dir en quin dia de la setmana queia qualsevol data de 40.000 anys endavant o enrere. En aquest marge de 80.000 anys, també eren capaços de dir quan s'esqueia la Pasqua.

Aquests dos bessons tenien un altra habilitat, també molt sorprenent. Sacks els va observar mentre seien còmodament i es deien números de sis xifres. Semblaven "dos entesos en vins que assaborissin collites diverses". Sacks va descobrir que tots aquells nombres que es deien eren nombres primers —els que només poden ser dividits per ells mateixos o per la uni-

tat—. Quan Sacks va utilitzar una taula per dir-los ell també números primers, els germans, tocats en el seu orgull, varen passar a dir-ne de set xifres i després de vuit i de nou. Fins i tot un ordinador potent necessitava una estona per a determinar si un d'aquests números era primer o no.

Aquestes capacitats són, per ara, un secret. Només sabem que, com el personatge que Dustin Hoffmann va encarnar a *L'home de la pluja*, l'habilitat existeix i la solen tenir individus amb un coeficient intel·lectual baix o fins i tot amb problemes per a expressar-se o per a aprendre les coses més senzilles de la vida quotidiana.

Aristòtil es demanava per què molts genis eren malenconiosos. Lombroso i altres psiquiatres han mirat d'establir, més modernament, un lligam entre geni i fol·lia. Estudis més aprofundits poden donar-hi alguna resposta. Però la conclusió sempre dependrà de la tria que hom faci, ja que el concepte de geni és discutible. I potser mai no podrem dir amb exactitud, per exemple en el cas dels pintors abstractes, si fou la malaltia que en va fer genis de la pintura o si potser varen ser les seves obres que, en part, i a poc a poc, varen provocar problemes en una ment ja predisposada.

Xavier Duran